

CODI 22182 HISTÒRIA DEL LLIBRE I DE L'ESCRITURA LLATINA. CODICOLOGIA

Prof. Dr. Jesús Alturo Perucho

Resseguint en les seves característiques més generals la història de l'escriptura llatina hom dona, simultàniament, una visió de la història del llibre a l'Antiguitat greco-romana i medieval referida a tot l'Occident europeu. Hom estudia les diverses formes del llibre, els materials escriptòrics, els instruments gràfics, les tintes, els diversos sistemes de producció i difusió dels textos, llur censura, els escriptors i les biblioteques. Hom presta una atenció especial a la fabricació dels còdexs medievals i els seus diversos elements segons les ensenyances de la moderna Codicologia, ciència d'apenes quaranta anys d'existència. Arribats a l'època medieval, hom posa èmfasi en la història de l'escriptura i del llibre d'origen català, fins a arribar a la invenció i expansió de la impremta i sense perdre mai de vista el context europeu.

Les classes teòriques es complementen amb diverses pràctiques d'anàlisi codicològiques de manuscrits en les biblioteques i arxius catalans, i d'identificació de textos inèdits, preferentment llatins i catalans.

Temari

L'origen de l'escriptura.

El llibre a Grècia.

El paper i el rotlle.

L'escriptura llatina del segle VI aC al VI dC.

El llibre a Roma.

El pergamí i el còdex.

El llibre i el sistema educatiu a l'Antiguitat.

El llibre a l'Antiguitat tardana.

La fragmentació gràfica altomedieval.

El llibre al regne vistigot.

El origen del llibre a Catalunya. Segles VIII-IX.

L'escola a la Catalunya altomedieval.

El llibre a la Catalunya altomedieval.

Scriptoria i biblioteques institucionals a la Catalunya altomedieval.

Lectura i biblioteques privades a la Catalunya altomedieval.

El llibre, les universitats i els ordres mendicants.

Llibres, biblioteques i lectors a la Catalunya baixmedieval.

Les fonts literàries com a eina per a l'estudi de les biblioteques d'autors.

La còpia de llibres i la tipologia d'errors. L'edició crítica.

Els fragments de còdexs. L'interès per a la història del llibre i de la cultura.
Metodologia d'estudi.
Codicologia i manufactura del llibre.
Descripció codicològica. Vocabulari codicològic.
Les noves escriptures continentals.
El paper i les filigranes.
Llibres litúrgics. Llibres d'estudi.
La cultura oral i l'escripta.
La lectura. Tipus i evolució. Els índexs.
El llibre imprès.
La miniatura.
L'aportació de la Paleografia i la "codicologia" documental a la història de l'escriptura i del llibre.
La identificació de textos.

Bibliografia bàsica

- ALTURO, Jesús, Els estudis sobre fragments i membra disiecta de còdexs a Catalunya. Breu estat de la qüestió, "Revista Catalana de Teologia", XIII/2 (1988), ps. 431-450.
- , La cultura llatina medieval a Catalunya. Estat de la qüestió, a Actes del Symposium Internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI). Barcelona, 1989, Barcelona 1991, vol. I, ps. 21-48.
- , Els manuscrits i documents llatins d'origen català del segle IX, Ibidem, ps. 273-280.
- , La aportación de D. Agustín Millares Carlo a la Codicología, dins les Actas del Congreso "Agustín Millares Carlo: maestro de medievalistas (1893-1993)". Palmas de Gran Canaria, 18-21 mayo 1993, "Boletín Millares Carlo", 13 (1994), ps. 51-61.
- , Métodos y posibilidades de estudio en Historia del libro, con especial atención al códice gótico hispano, "Signo. Revista de la Cultura Escrita", 2 (1995), ps. 133-170.
- , L'apporto delle carte alla storia della scrittura e del codice, dins Atti del Seminario di Erice. X Colloquio del Comitato Internazionale di Paleografia Latina (23-28 ottobre 1993), Spoleto 1995, ps. 289-300.
- , Les inventaires de livres dans la Catalogne du IXe au XIIIe siècles, "Scriptorium" 1995 (en premsa).
- BOHIGAS, Pere, La ilustración y la decoración del libro manuscrito en Cataluña, Barcelona, 1960-67.
- , MUNDÖ, A.M i SOBERANAS, A.J., Normas para la descripción codicológica de manuscritos, Barcelona 1977.
- , Sobre manuscrits i biblioteques, Barcelona 1989.
- BOZZOLO, C.-ORNATO, E., Pour une histoire du livre manuscrit au Moyen Âge. Trois essais de codicologie quantitative, Paris 1980. Supplément, 1983.
- CAVALLO, Guglielmo, Libri, editori e pubblico nel mondo antico. Guida storica e critica, Bari 1975 (trad. castellana: Alianza Universidad, Madrid 1995).
- Universidad, Madrid 1995).
- , *Libri e lettori nel Medioevo. Guida storica e critica*, Bari 1977.

- , *Libri e lettori nel mondo bizantino. Guida storica e critica*, Bari 1972.
- , *La biblioteche nel mondo antico e medievale*, Bari 1988.
- Codicologica*, Leiden 1976, ss.
- DAIN, A., *Les manuscrits*, Paris 1964.
- D AZ Y D AZ, M.C., *Libros y librerías en la Rioja altomedieval*, Logroño 1979.
- , *Códices visigóticos en la monarquía leonesa*, León 1983.
- ESCOLAR, H., *Historia del libro*, Madrid 1984.
- , *Historia de les biblioteques*, Madrid 1985.
- GIL, Luis, *La censura en el mundo antiguo*, Madrid 1985.
- GILISSEN, L., *Prolegomènes à la Codicologie*, Gand 1977.
- IGLESIAS, J. Antoni, *El llibre a la Catalunya baix-medieval. Notes per a un estat de la qüestió*, «Faventia», 15/2 (1993), ps. 59-93.
- MUND, A. Manuel, *La cultura i els llibres*, a *Història de Catalunya Salvat*, vol. II, Barcelona 1979, ps. 261-274.
- , *Méthode comparative-statistique pour la datation de manuscrits non datés*, a *Paléographie* 1981. *Colloquium du Comité International de Paléographie*, München 1982.
- , *Fragment d'un Llibre jutge, versió catalana antiga del Liber iudiciorum*, a *Miscel·lània Aramon i Serra*, IV, ps. 155-193.
- , *Els escriptors i les biblioteques*, a *Exposició: Girona dins la formació de l'Europa medieval. 785-1213*, Girona 1985, ps. 87-95.
- MUZZERELLE, D., *Vocabulaire codicologique*, Paris 1985.
- PETRUCCI, A., *Libri, lettori e pubblico nell'Europa moderna*, Bari 1977.
- , *La descrizione del manoscritto. Storia, problemi, modelli*, Roma 1987.
- RUIZ, Elisa, *Manual de codicología*, Madrid 1988.

Vegeu també la bibliografia de l'assig. de Paleografia.

Avaluació de l'assignatura

L'avaluació es farà a partir d'un examen final i la presentació d'un treball de curs.

Horari de tutoria i nº de despatx del professor

El despatx és el B7-125 i l'horari d'atenció als alumnes es facilitarà al començament del curs.